

دانشگاه مجازی المصطفی

معاونت پژوهشی و تولید

گزارش نشست علمی پژوهشی

عنوان نشست	وضعیت فقهی حقوقی مجهول بودن بخشی از مبریه
موضوع نشست	فقهی حقوقی
سخنران	حجت الاسلام دکتر جواد سالمی (استاد همکار دانشگاه مجازی المصطفی)
زبان ارائه	فارسی
زمان برگزاری	۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱
مکان برگزاری	استودیو
تعداد شرکت کنندگان	۶۹ نفر آنلاین
لینک دسترسی به محتوای نشست	https://live.mou.ir/psllat0t1yo2/

متن نشست

بسم الله الرحمن الرحيم

وضعیت فقهی حقوقی مجهول بودن بخشی از مهریه

این نشست علمی در تاریخ ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱ به همت معاونت پژوهش دانشگاه مجازی و گروه علمی فقه و معارف اسلامی برگزار گردید.

استاد سالمی در ابتدا به تعریفی از مهر پرداخته و نکاتی را اشاره کردند بدین گونه که مهر مالی است که به واسطه عقد نکاح، به ذمه زوج مستقر می شود و او ملزم و متعهد به پرداخت آن به زوج می گردد. الزام مربوط به پرداخت مهر ناشی از حکم قرآن کریم است و ریشه قراردادی ندارد، به همین دلیل سکوت دو طرف در عقد، و حتی توافق بر این که زن مستحق مهر نباشد موجب از بین رفتن تعهد زوج به پرداخت مهریه نیست.

از طرف دیگر لازم است اوصاف مهری که در عقد نکاح دایم ذکر شده تا حدودی که رافع جهالت آن شود بیان گردد.

حال سوالی که مطرح می شود این است که تا چه اندازه باید اوصاف (مقدار، نوع، جنس، اوصاف) آن بیان شود؟ آنگونه ای که در سایر معاملات، همچون بیع و اجاره و... رعایت شود؟

فقه‌های امامیه بیان کردند که ذکر خصوصیات مهر به گونه‌ای که در سایر معاملات، همچون بیع رعایت می شود لازم نیست زیرا همان گونه که برخی فقیهان نیز تصریح کرده‌اند، این نکاح حقیقتاً معاوضه محسوب نمی شود حال اگر مقداری از مهر معلوم و بخشی مجهول است آیا این جهل به بخش معلوم از مهر سرایت می کند و کل مهر مجهول می شود و آن را باید در حکم عدم دانست و علی القاعده باید مهر المثل تعیین شود؟ و یا اینکه در حالت هایی مقداری از ابهام و اجمال به تمامیت مهر ضرری نمی زند و همان که معلوم است باید پرداخت شود؟

در ماده ۱۰۷۹ قانون مدنی آمده است: «مهر باید بین طرفین تا حدی که رفع جهالت آنها بشود معلوم باشد.» همان گونه که پیش تر اشاره شد، هر چند مهر رکنی از ارکان عقد نکاح و یا به عنوان یکی از عوضین محسوب نمی گردد و اخلال به آن نقصی را متوجه اصل عقد نمی کند، ولی از نظر حکم، تا حدودی تابع قواعد و احکام معاملات می باشد و چنانچه در عقد نکاح مهر ذکر شود، باید از جهالت و ابهام مطلق مبری باشد. قانون مدنی

اثر مجهول بودن مهر و یا مالیت نداشتن آن را در ماده ۱۱۰۰ ذکر کرده و مقرر داشته که مجهول بودن یا مالیت نداشتن مهر موجب بطلان نکاح نخواهد شد بلکه مهر باطل و مانند صورتی است که مهر ذکر نشده باشد.

شهید ثانی در مسالک مجهول بودن مهر، را یکی از اسباب بطلان آن دانسته و در چنین صورتی باید به مهر المثل رجوع کرد: "من جملة المفسدات للمهر جهالته، فمتى عقد على مجهول كدابةً و تعليم سورة غير معینة بطل المسمى، لأن الصداق و إن لم یکن عوضاً فی أصله إلا أنه مع ذكره فی العقد تجرى علیه أحكام المعاوضات، و الجهالة من موانع صحتها. فیثبت مهر المثل مع الدخول، و المتعة مع الطلاق"

بررسی کتب فقهی نشان از عدم وحدت نظر و وجود سه دیدگاه در این رابطه دارد.

جناب دکتر سالمی با تاکید بر اینکه ضرورت دارد مهر به طور دقیق در نکاح مشخص شود نشست را با نظراتی از فقها در رابطه با ضرورت تعیین دقیق مهر در نکاح ادامه دادند که علامه در شرایع: "و لا بد من تعیین المهر بما یرفع الجهالة فلو أصدقها تعليم سورة و جب تعیینها و لو أبهم فسد المهر".

آیت الله العظمی مکارم شیرازی: «احوط این است که تعیین دقیق لازم است و حتی هدیه کلام الله مجید یا قیمت آینه و شمعدان را هم باید تعیین کنند و یا در سکه، نوع را تعیین کنند که جدید است یا قدیم، پس هر چه که در مهر قرار می دهند قیمتش را تعیین کنند، چون در عصر ما عقلا و عرف، مهر همراه با ابهام را صحیح نمی دانند و به همین جهت به احتیاط و جوبی قائل هستیم.

در بخش دیگری از جلسه استاد محترم به نظریه دیگری که در زمینه تعیین مهر عده ای به آن قائل هستند این است که و آن نظریه این است که تعیین غیر مبهم و مجهول مهر است و اینکه مشهور فقیهان گفته اند که از طرفی تعیین دقیق را سخت گیری دانسته و به عنوان شرط صحت مهریه نپذیرفته اند و از طرف دیگر وجود ابهام و اجمال را مخل به صحت دانسته اند بر این اساس تعیین مهریه به صورت مبهم، موجب بطلان است و اشتغال ذمه زوج به مهر المثل را در فرض مقاربت، به دنبال خواهد داشت. و قائلین به این نظریه از جمله میتوان به محقق حلی، شهیدثانی، امام خمینی و... اشاره کرد.

استاد محترم برای تکمیل این نظریه به کلامی از صاحب ریاض اشاره کردند که در مورد چگونگی تعیین مهر نوشته است: «لازم است مهریه تعیین شود تا از جهالتی که موجب غرر و ضرر است و پیامبر از آنها نهی کرده خارج گردد. تعیین با بیان وصفی که مهر را معین می کند، محقق می شود. بیان تمام اوصاف به صورت دقیق لازم نیست. همچنین با اشاره. مثلاً بگوید این لباس یا این حیوان را مهریه قرار دادم. اگر زوجه مالی را که به عنوان مهریه تعیین شده مشاهده کند، دیگر نیاز به وزن، کیل و یا شمارش ندارد. مثلاً یک قطعه طلا که وزن آن معلوم نیست یا مقداری طعام که کیل آن مشخص نیست به عنوان مهر تعیین شود و زوجه آن را ببیند همین مقدار کافی است و تعیین سایر مشخصه ها در نکاح معفو است.

دکتر سالمی با اشاره به اینکه باید ادله قول مشهور را مورد بررسی قرار داد اولین مورد و دلیلی که مشهور ارائه کرده اند اجماع است که صاحب ریاض از تعیین فی الجملة به عنوان حکم قطعی نزد فقیهان شیعه یاد کرده و آورده است: «لارتفاع معظم الغرر بذلک و اغتفار الباقي فی النکاح لأنه ليس معاوضة محضه بحيث ينافيه ما زاد منه كما قطع به الأصحاب؛ جملة «كما قطع به الاصحاب» بیان دیگری از اجماعی بودن مسأله است. البته گرچه با وجود دیدگاه‌های مخالف، ادعای اجماع قابل پذیرش نیست، لکن این مقدار دلالت دارد که قائلین این نظریه زیادند.

دلیل دوم مشهور که بر نظریه خود اقامه کرده اند اطلاق روایات است که برخی روایاتی که درباره مهریه وجود دارد از جهت تعیین دقیق مهر مطلق‌اند و این اطلاق به این معنا است که اگر مهریه فی الجملة تعیین شد و توأم با برخی ابهامات غیر مؤثر در وقوع نزاع بود، کافی است و مهر المسمی صحیح واقع شده است.

دکتر جواد سالمی با بیان اینکه این موضوع را باید از منظر حقوقی هم بررسی کرد که باید گفت ماده ۲۱۶ قانون مدنی مقرر می‌دارد: «مورد معامله باید مبهم نباشد، مگر در موارد خاصه که علم اجمالی به آن کافی است.» این ماده از قواعد عمومی معاملات محسوب شده و در تمامی عقود و از جمله نکاح جاری است. طبق این ماده در برخی موارد علم تفصیلی به مورد معامله لازم نیست و علم اجمالی کفایت می‌کند. مهر هرچند مورد معامله محسوب نمی‌شود، لیکن قراردادی که زن و مرد راجع به مهر می‌بندند یک قرارداد تبعی است؛ یعنی قراردادی است راجع به مال که جدا از اصل نکاح بوده ولی تابع عقد مزبور می‌باشد، از این جهت، لازم است شرایط اساسی صحت معامله در آن مراعات شود.^۱ به همین جهت می‌توان ماده ۱۰۷۹ ق.م. را ناظر به ذیل ماده ۲۱۶ قانون مذکور دانست. این ماده بیان می‌دارد: «مهر باید بین طرفین تا حدی که رفع جهالت آنها بشود معلوم باشد.» ماده ۱۱۰۰ ق.م. نیز در بیان حکم مهر مجهول می‌نویسد:

«در صورتی که مهر المسمی مجهول باشد یا مالیت نداشته باشد یا ملک غیر باشد در صورت اول و دوم زن مستحق مهر المثل خواهد بود و در صورت سوم مستحق مثل یا قیمت آن خواهد بود، مگر این که صاحب مال اجازه نماید.»

هرچند اصل حکم و مفاد مندرج در مواد فوق دشواری چندانی ندارد ولی آنچه مهم است تبیین مصادیق آن است که عنوان «مجهول» بر کدامین موارد صادق و از کدام مورد انصراف دارد.

حقوق دانان در این باره یکسان نمی‌اندیشند. پاره‌ای از آنان معتقدند قابلیت تعیین مقدار، جنس و وصف مهر کافی است، هر چند در هنگام نکاح به طور کامل معین نباشد. ولی از عبارات برخی دیگر که مقررات معاملات را در مورد مهر جاری نموده‌اند چنین برمی‌آید که قائل به صحت چنین مهری نیستند.

یکی از اساتید حقوق در این باره می‌نویسد: «ماده ۱۰۷۹ ق.م می‌گوید: مهر باید بین طرفین تا حدی که رفع جهالت آنها بشود معلوم باشد. معلوم بودن مورد یکی از شرایط صحت عقد است، این است که ماده ۲۱۶ ق.م می‌گوید: مورد معامله باید مبهم نباشد مگر در موارد خاصه که علم اجمالی به آن کافی است. این ماده اگرچه راجع به معامله می‌باشد ولی حکم مزبور از نظر وحدت ملاک در تمامی عقود، خواه از معاملات باشد یا نباشد جاری می‌گردد. علاوه بر آن که مهر تابع احکام معاملات می‌باشد. معلوم بودن مهر به معلوم بودن مقدار و جنس و وصف است. معلوم شدن مهر برای طرفین گاه به وسیله مشاهده می‌باشد و آن در مورد اعیانی است که در خارج موجودند و به وسیله مشاهده می‌توان رفع جهالت از آن نمود مانند باغ، خانه، جواهرات و امثال آن. گاهی مشاهده به تنهایی برای این امر کافی نیست، بلکه تعیین مقدار آن به وزن یا کیل یا عدد یا ذرع یا مساحت لازم می‌باشد، چنان‌که در گندم، آهن، زمین، پارچه و امثال آنها است.»

در پایان نشست استاد محترم به جمع بندی از مطالب ارائه شده از نشست پرداختند که ابهام و اجمال مهریه تأثیری در عقد نکاح ندارد و دایره تأثیرش فراتر از خود مهر نمی‌رود. همچنین روشن شد که طبق نظر مشهور تعیین دقیق لازم نیست و تعیین فی الجمله که زمینه وقوع نزاع میان زوجین را در آینده مرتفع کند کافی است و به سوالات مخاطبین مجازی پاسخ‌های لازم ارائه کردند.

مستندات نشست

شماره با اعتماد پژوهش

معاونت پژوهش و تولید

نشست علمی پژوهش

وضعیت فقهی - حقوقی
مجهول بودن بخش از مهریه

پنج شنبه ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱
ساعت ۱۰:۰۰

لینک شرکت در نشست
live.mou.ir/research

حجت الاسلام دکتر جواد سلمی
رئیس هیئت مدیره و مدیر عامل

دانشگاه مجازی المعصن

Adobe Connect

Chat (8)

Attendees (34)

Notes 21

- با عرض سلام
- لطفاً با نام و نام خانوادگی وارد شوید.

پاکستان Department 2

Chat 18 (Everyone)

11724 sarnaght: insharamadhezca vaanght ...
11724 sarnaght: براتل گواهی در لینک زیر ثبت نام نمایند
11550 وسمیرا: براتل
11724 sarnaght: براتل
12400 زما: براتل
11520 فر: 11714
13307 عقیق: براتل
AK Jaraani: pak aliab ...
AK Jaraani: pak aliab ...
AK Jaraani: Akhant...

Attendees (16)

پاکستان Department 2
Hosts (2)
پاکستان Department 2
پاکستان Department 2
پاکستان Department 2
Participants (12)
11138
11184
11189
11226
11228
11272
11420
11447
11451
11724
11827
11888
12019
12019 2
12014
12278
12340
12400
12445
12545
12545
12526
12528
12529

Notes 17

برای دریافت گواهی در لینک زیر ثبت نام نمایند
<https://survey.porsline.ir/s/Y9z64So>
 لینک ثبت نام برای دریافت گواهی تا یک روز فعال است

0:56:54/1:03:30

پاکستان Department 2

Chat 18 (Everyone)

11724 sarnaght: insharamadhezca vaanght ...
پاکستان Department 2: براتل
11550 وسمیرا: براتل
11724 sarnaght: براتل
12400 زما: براتل
11520 فر: 11714
13307 عقیق: براتل
AK Jaraani: pak aliab ...
AK Jaraani: pak aliab ...
AK Jaraani: Akhant...
پاکستان Department 2: براتل
پاکستان Department 2: براتل
پاکستان Department 2: براتل

Attendees (17)

پاکستان Department 2
Hosts (2)
پاکستان Department 2
پاکستان Department 2
پاکستان Department 2
Participants (14)
11138
11184
11189
11226
11228
11272
11420
11447
11451
11724
11827
11888
12019
12019 2
12014
12278
12340
12400
12445
12545
12545
12526
12528
12529

Notes 17

برای دریافت گواهی در لینک زیر ثبت نام نمایند
<https://survey.porsline.ir/s/Y9z64So>
 لینک ثبت نام برای دریافت گواهی تا یک روز فعال است

1:01:10/1:03:30

اللهم صل على آل محمد